

רווחיות ענף החלב

בשנת 2006 חלה הרעה בתנאי הסחר בענף החלב ולקראת סופה אף חלה עליית מחירים תלולה של המספוא המיובא וזה עדיין אינו מוצא את ביטויי בעדכון מחיר החלב ליצרנים. רחל בורושק, כלכלנית התאחדות חקלאי ישראל, מנתחת את ההתפתחויות בשנת 2006 בהשוואה לאלה שהיו שנה קודם

קדם דבר

רווחיות משקי החלב נקבעת, למעשה, על ידי כל מרכיבי ניהול הרכיזי - מכסת חלב ארצית, עולה או יורדת, בהתאם לביקושי החלב והשינויים בכמות החלב המיובאת לארץ, ניהול ויסות החלב, ועוד. מחיר המטרה שמהווה נדבך מרכזי בניהול הענף עומד בליבת הניהול המתוכנן בהיותו הבטחת ההכנסה לבעלי המכסות.

נראה כי יצרני החלב עומדים בפני עידן חדש בתחום קביעת מחיר החלב שאותו הם מייצרים, ויש לקוות כי ישכילו למצב עצמם בשדה המשחקים החדש בעמדה הראויה. התוצאה המעשית היא כניסה לשנת 2007 ללא שנקבע מחיר מטרה בהתאם לנוהג שמקובל זה שנים רבות

מחיר החלב ששולם ליצרנים עד כה, נקבע על פי נוהל חישוב מחיר מוסכם על שני משרדי הממשלה הנוגעים בדבר - משרדי החקלאות והאוצר, וכן יצרני החלב. מקובל לכנות את הליך קביעת המחיר כחלק מההסכמה הכוללת של ממשלה - יצרנים - מחלבות, ולכן המשך קיומו גם מותנה בקיום הסכמות אלו. זוהי אמנם משענת רופפת למדי לרכיב החשוב בתכנון הענף, ואכן לאחרונה היא איננה עומדת במבחן המעשה.

בשנה האחרונה, ולעתים גם לפני, נשמעו "רעשים", בעיקר מצד המחלבות, בטענה של קושי שלהן להתמודד בשוק ולשלם מחיר לחומר הגלם, שנקבע מבחינתן באופן שאין להן שליטה עליו, ואיננו מתחשב ביכולת התשלום שלהן. למרות, שמרכיב החלב הגולמי בסל המוצרים הכולל של מוצרי החלב, הולך ויורד עם הרחבת חלקם של מוצרי ערך מוסף בסל זה, חלק עלות רכישת חומר הגלם בחשבון ההוצאות של המחלבות עדיין גדול מכדי לעמוד בפיתוי,

לנסות להשיג שיפורים ברווחיות על ידי הורדת העלות. בנוסף לשינוי זה במשחק הכוחות במערכת החלב, משרד החקלאות עוסק לאחרונה בשינויי חקיקה וניהול ענף החלב, שכוללים הכפפה של מחיר המטרה לחלב בקר לחוק, הפיכת מועצת החלב לרשות בעלת סמכויות בחוק, בנושאי הוויסות וגביית ההיטלים, וכן הוצאת מחירי מוצרי החלב מפיקוח מחירים. אין לדעת כרגע את סיומו של תהליך החקיקה, שאיננו שקוף לחקלאים ונמצא בדיונים בין משרדי החקלאות והאוצר. אולם, בכל מקרה, נראה כי יצרני החלב עומדים בפני עידן חדש בתחום קביעת מחיר החלב שאותו הם מייצרים, ויש לקוות כי ישכילו למצב עצמם בשדה המשחקים החדש בעמדה הראויה. התוצאה המעשית היא כניסה לשנת 2007 ללא שנקבע מחיר מטרה בהתאם לנוהג שמקובל זה שנים רבות.

תחום נוסף, המשפיע על הרווחיות הפרטנית של כל משק חלב, הוא רמת ואופן ביצוע הרפורמה במשק חלב ספציפי. מחירי המטרה של 2006 שיקפו רק באופן חלקי ביותר את עלויות היתר בגין ביצוע הרפורמה. מחירי החלב של שנת 2007, שאמורים להתבסס על סקר ההוצאות שנערך לשנת 2005, עשויים לתת ביטוי טוב יותר לעלויות אלו. אולם, כאמור, כללי המשחק שונו וקשה לחזות באיזו מידה מחירי המטרה, מעתה ואילך, ישקפו את רמת ההוצאות הכוללת של הרפתות בארץ.

באווירה הכללית, עם סיום הרפורמה, קיימת ציפייה למחיר חלב יורד בגין יצור חלב יעיל יותר (אם בשל גודל הרפתות ואם מעצם חידושן), אולם למעשה, אנו נמצאים בתקופת ביניים שבה נטל מימון ההשקעות עדיין רובץ על מרבית הרפתות, וההתייעלות הצפויה היא כנראה, יותר תהליך מאשר אירוע חד פעמי.

בסעיפים הבאים נסקור את אומדני הרווחיות ותנאי הסחר של שנת 2006.

הגורמים שהשפיעו על הרווחיות ותנאי הסחר בשנת 2006

1. חישוב מחיר המטרה במהלך שנת 2006 התבסס עדיין

בשנת 2006

רחל בורושק
התאחדות חקלאי ישראל

נמוך או גבוה מהעלות שנמדדת תוך כדי כל אחד מהרבעונים. הפערים בין עלויות חודשיות מחושבות לבין המחיר הרבעוני, מגולגלים תמיד לרבעונים העוקבים.

6. הגורם האחרון שיתווסף לחישוב תנאי הסחר והרווחיות הוא השינוי שחל בין השנים ברמת רכיבי השומן והחלבון והתמורות שהתקבלו בגין רמת הרכיבים.

7. מרכיבים נוספים שאינם נלקחים בחשבון זה - הם שינויים אפשריים במדדי איכות החלב, וכן תמורות שהתקבלו בגין חלב חריג.

מחיר המטרה של שנת 2006

מחיר המטרה הממוצע בפועל בשנת 2006 עמד על 168.57 אגורות לליטר חלב שכוללים את דמי השירות של מועצת החלב, ו-164.12 אגורות לליטר חלב בשער המשק, והוא נמוך ב-1.4% ממחיר החלב בשער המשק בשנת 2005.

רפתות שונים, על בסיס הסקר שנערך בשנת 2005.

3. עדכון מחירי התשומות למועדי קביעת מחיר המטרה מבוצע על ידי נוהל התחשבות, שאיננו חופף בהכרח את מועדי השינויים במחירי התשומות ומחירי הבשר. לנוהל ההתחשבות התייחסות ספציפית למועדי תחולת השינויים במחירי התשומות במחיר המטרה של החלב. לדוגמה, כ-60% מהתשומות, מקבלות עדכון במחירן במחיר המטרה רק כאשר נצברת בהקבצות שנקבעו התייקרות של 5%.

4. כמו כן, אותו נוהל התחשבות גורס ניכוי פריון בגובה 2% לשנה מאז שנת הסקר, כאשר הניכוי מתבצע רבעונית ובגובה של 0.5% לרבעון.

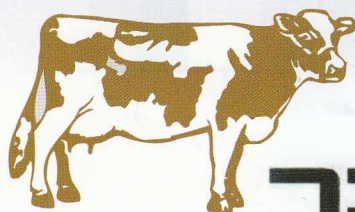
5. מרכיב נוסף שמשפיע על הרווחיות שנמדדת לשנה מסוימת הוא קביעת מחיר רבעוני בתחילת כל רבעון, שעשוי להיות

על סקר ההוצאות של שנת 2003. בינתיים ובדיעבד, הגיע לגמר סקר שבוצע במדגם רפתות מייצג לשנת 2005, וניתן לכן להסביר את רווחיות שנת 2006 גם על סמך נתוני התפוקות והתשומות הפיסיות שנמצאו בסקר זה.

כ-60% מהתשומות, מקבלות עדכון במחירן במחיר המטרה רק כאשר נצברת בהקבצות שנקבעו התייקרות של 5%

2. אמידת הרווחיות, נערכת לכן בשני שלבים: (1) חישוב תנאי הסחר, שמשמעותם הפער היחסי בין עליית מחירי התפוקה ומחירי התשומה, בהתפלגות קבועה של סל התפוקות והתשומות. (2) חישוב היתרות לרפת המייצגת וסוגי

לכל לקוחותינו ולמשתתפי הכנס נאחל כנס פורה ושגשוג בענף

אמבר

תרכיזי ויטמינים ומינרלים

יזור והספק גרינזי וטלניס, אינרליס ואוספוס ליואזיס -
לזריזי-גדילה, גלריוס וכד'

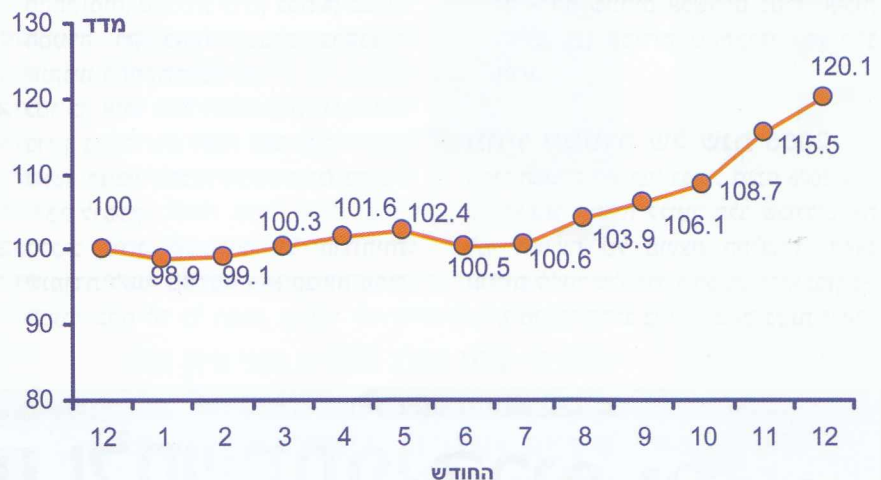
"אמבר" מכון לתערוכות אגודה שיתופית חקלאית מרכזית בע"מ גרנל ד.נ. חפר טל. 04-6321300 פקס. 04-6321313

השוואת המחיר לזה של שנת 2005, מצביעה על השינויים הבאים:

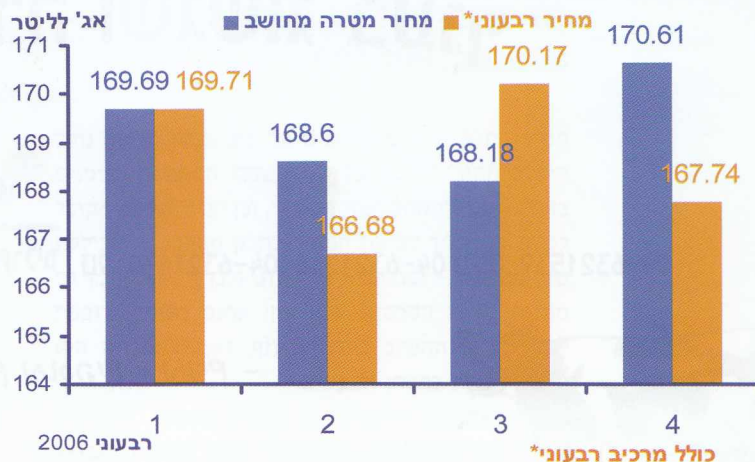
אגורות לליטר			
השינוי	2006	2005	
עלות מוכרת למחיר המטרה	169.97	170.39	-0.2%
ניכוי פירון	-5.53	-2.13	160.0%
מרכיב רבעוני זמני*	-0.32	-1.85	-82.8%
מחיר מטרה בשער המשק	164.12	166.42	-1.4%
דמי שירות מועצת החלב	4.45	4.08	9.1%
מחיר מטרה בשער המחלבה	168.57	170.50	-1.1%

* פיצוי או קיזוז פערים בין המחיר הרבעוני ומחירי המטרה החודשיים.

מדד מחירי תערובות בקר (בסיס: 100=12.2005)

מחירי המטרה הרבעוניים בפועל, לעומת מחירי מטרה מחושבים

תנאי הסחר

משמעות השינוי בתנאי הסחר, הוא יחס השינויים במחירי התפוקות, לעומת השינויים במחירי התשומה. הרווחיות או חשבון היתרות

בפועל של משק חלב מסוים, עשויים להשתנות בשיעורים שונים וזאת עקב שינויים כמותיים של תשומות ותפוקות (כגון תנובת חלב לפרה, נצילות המזון ועוד) שאינם מהווים

רכיב במדידת תנאי הסחר.

מדד זה של תנאי הסחר חשוב לצורך בחינת התנהלות קביעת מחיר המטרה לאור השינויים שחלו במחירי התשומות - מכיוון שמטרת קביעת המחיר היא כיסוי הוצאות הייצור לרפת החלב הממוצעת.

להלן החישוב:

השינוי במחירי התפוקות: חלב ובשר

המשקל	השינוי	התרומה	הסעיף
התרומה	2006-05	2005-ב	
בשר	24.9%	8.3%	2.1%
חלב	-1.4%	91.7%	-1.3%
סה"כ	100.0%		0.8%

השינוי במחירי התשומות (בסיס סקר 2003)

המשקל	השינוי	התרומה	הסעיף
התרומה	06-05	2005-ב	
מזון	3.4%	53.5%	1.8%
יתר משתנות*	0.5%	14.7%	0.1%
סה"כ ביניים	68.2%		1.9%
עבודה	4.2%	18.1%	0.8%
סה"כ ביניים	86.3%		2.7%
מנהלה וכלליות	5.4%		0.2%
הוצאות הון	3.9%	8.3%	0.3%
סה"כ ההוצאות	100.0%		3.2%

* כולל עבודה שכירה

השינוי בתנאי הסחר:

השינוי במחירי תפוקה	0.8%
השינוי במחירי תשומה	3.2%
השינוי בתנאי הסחר	-2.0%

משמעות יחסים אלו, או הרעה זו, מבחינת התפתחות מחיר המטרה היא - כי במקום ירידה של 1.4% במחיר (במחירי הבשר הנתונים) השוואת תנאי הסחר של שנת 2006 עם שנת 2005, הצריכו עליית מחיר שנתית ממוצעת של 1.1%, כלומר - פער של 2.6% בין עליית מחיר החלב בפועל, לבין זו שהייתה משיגה את הייקור שחל בסל התשומות.

הגורמים לשינוי בתנאי הסחר בשנת 2006:

(1) פיגור בעדכון מחירי התשומות:

החלת מחירי התשומות בפערי זמן מביאה לשחיקה ברווחיות השנתית כאשר מחירי התשומה נמצאים במגמת עלייה - תופעה שחלה בעיקר לקראת סוף שנת 2006.

מחירי גרעיני המספוא, שנקבעים בשוק הסחורות הבין-לאומי, הגיעו לשיא לקראת

(2) ניכוי פריון:

ניכוי הפריון מתבצע כאמור מעת החלת כל סקר הוצאות חדש ובגובה 2% לשנה. מכיוון שהשנים 2005 ו-2006 נקבעו על סמך בסיס תחשיבי של סקר ההוצאות לשנת 2003, תרומת ניכוי הפריון היא של חוסר במחיר בגובה הניכוי, כלומר - 2%.

(3) המחיר הרבעוני:

קביעת מחירי חלב רבעוניים נועדה למתן תנודות במחיר שעשויות להקשות על המחלבות. יחד עם זאת, נוהל ההתחשבות קבע שיש להמשיך ולקיים את חישוב המחיר החודשי ולהשוותו למחיר הרבעוני ששורר בכל רבעון.

בטווח הארוך, עודפים וחוסרים כספיים במחיר המטרה אמורים להתקזז, אולם לא כך כאשר חותכים מהלך שוטף בחשבון חודשי. שנת 2005 התאפיינה במחירי תשומות יורדים, ולכן הפיגור בעדכון רמת המחירים היורדת הצריכה קיזוזי מחיר רבעוניים משמעותיים. שנת 2006 התאפיינה במחירים יציבים יחסית של התשומות עד לשלהי הרבעון השלישי של השנה.

חוסרי סוף שנת 2006 היו אמורים להתקבל במחיר המטרה של תחילת 2007,

אומדן רווחיות רפת החלב בשנת 2006

אומדן רווחיות הרפת מערך על בסיס סקר ההוצאות של שנת 2005 שפורסם לאחרונה, והוא מניח שינויים במחירים בלבד: בצד התפוקות מחירי חלב (כולל השפעת השינוי ברכיבים) ומחירי הבשר, ובצד התשומות - כפי שהיו בשימוש פסי בשנת 2005.

מתוך החשבון לעיל עולה:

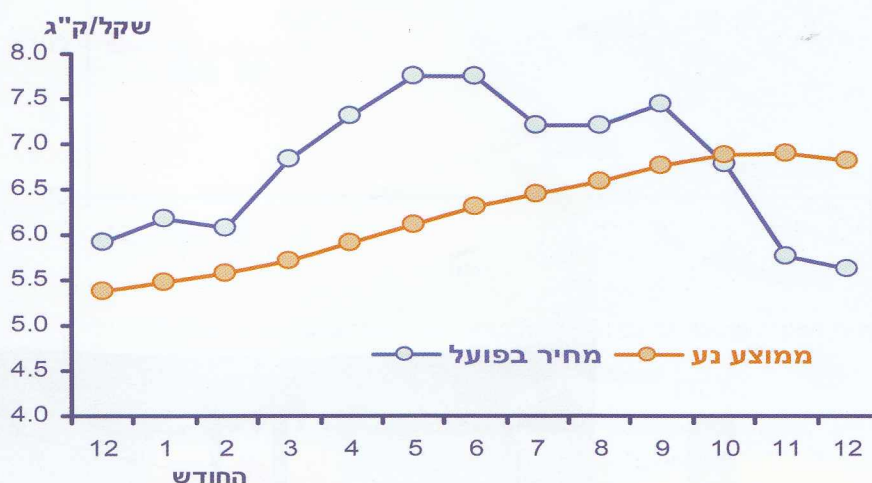
(1) הרווח שנמצא בסקר 2005 ביחס לרפת הארצית הממוצעת - ונבע אז מתנאי סחר טובים והתייעלות של הרפת בשיעור הגבוה מניכוי הפריון השוטף, ירד עקב ההרעה בתנאי הסחר כפי שהוצגה בסעיף הקודם. למעשה, ההרעה בתנאי הסחר של שנת 2006 לעומת שנת 2005 - הביאו לאיזון בחשבון הרווחיות של הרפת הממוצעת.

(2) הנחה זו תקפה - כאשר יחסי תשומה-תפוקה נשארים קבועים. שינויים ביחסים אלו ברמת הרפת הבודדת עשויים להניב תוצאות שונות. ■

חשבון הרווחיות השנתי לשנים 2005 (על פי הסקר) ושנת 2006 - לרפת הארצית הממוצעת:

	שקלים לפרה		אגורות לליטר			
	2006	2005	2006	2005		
הכנסות					חלב	
	16,928	17,119	1.655	1.674	בשר	
	1,792	1,410	0.175	0.138	סה"כ	
	18,719	18,529	1.830	1.811		
הוצאות					מזון	
	9,765	9,456	0.955	0.924	ישירות אחרות	
	2,501	2,464	0.244	0.241	עבודה שכירה	
	1,131	1,086	0.111	0.106	יתרה גולמית	
	5,322	5,524	0.520	0.540	עבודה עצמית	
	2,177	2,088	0.213	0.204	יתרה להון וכלליות	
	3,146	3,436	0.308	0.336	מנהלה וכלליות	
	1,012	981	0.099	0.096	החזר הון	
	2,043	1,967	0.200	0.192	רווח או הפסד	
	90	488	0.009	0.048		

התפתחות מחירי הבשר בפועל לעומת ממוצע נע 12 חודשים - מ-12.2005 עד 12.2006

חודש יוני של אותה השנה.

החלק היחסי של השחיקה, שנובעת מנוהל ההתחשבות, מהווה 1.5% בחוסר המחיר של שנת 2006.

יחד עם זאת, מחירי הבשר הנזקפים במחיר המטרה הם הממוצע הנע של שנים עשר חודשי מחיר. מכיוון שמחירי הבשר האמירו במהלך 2006, המחירים שנוקפו בעת חישוב מחיר המטרה היו נמוכים מהמחירים השנתיים הממוצעים שהחקלאים פדו בפועל, בערך של 1.5 אגורות לליטר חלב, ומשקל סעיף זה הוא של 0.9% בכיוון של הטבה בתנאי הסחר. לכן, ההשפעה הכוללת של נוהל ההתחשבות בשנת 2006 היא של חוסר בעליית המחיר של 0.6%.

סוף שנת 2004 ובתהליך ירידה במהלך שנת 2005. הפיגור בעדכון מחירי התשומות במחיר המטרה, יחד עם ירידת מחירי גרעיני המספוא תרמו לתנאי סחר משופרים מאד בשנת 2005. מחירי הגרעינים החלו להאמיר שוב במחצית השנייה של שנת 2006 ובעיקר לקראת סופה. אי עדכונם בזמן במחיר המטרה של הרבעון האחרון של שנה זו, תרם חלק ניכר מההרעה בתנאי הסחר השנתיים. למעשה, מאחר וגם מחירי הרבעון הראשון של שנת 2007 לא נקבעו בהתאם לצפי ולנוהלים, מחירי המטרה המתקבלים כיום משקפים פחות ממחצית מעליית מחירי המזון המרוכז, שעמדו בחודש דצמבר 2006 ברמה הגבוהה בכ-20% לעומת